

Η Ελπίδα σε Κρίση

Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

Κεφάλαιο δεύτερο

Η περίοδος της ελπίδας και η αναζήτηση της τάξης στην εποχή και το έργο του Αλέκου Δούκα

Ο Αλέκος Δούκας στην Αυστραλία

Την περίοδο αυτή, ενώ τα κοινωνικά προβλήματα ήταν έντονα οι Αυστραλοί συγγραφείς που προέρχονταν από την εργατική τάξη, και την εκφράζανε με την πένα τους, είχαν φτάσει σε ένα σημείο που δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν δημιουργικά με την λογοτεχνία τους στις απαιτήσεις των καιρών. Πολλοί σταμάτησαν να γράφουν και κατέληξαν δημοσιογράφοι σε εφημερίδες των συνδικάτων. Η κοινωνία κατευθυνόταν όλο και περισσότερο προς τον ατομικισμό και την εσωστρέφεια. Άρχισαν να πρωτοεμφανίζονται μποέμ διανοούμενοι της αναπτυσσόμενης μεσαίας τάξης οι οποίοι, κλεισμένοι στις σοφίτες τους στο Σίδνεϊ και στη Μελβούρνη, οδηγούσαν την τέχνη του μεσοπολέμου στη φυγή απ' τα προβλήματα, την ώρα που αυτά φούντωναν γύρω τους. Αρπάχτηκαν από έναν ερωτικό κλασικισμό με ρομαντικές αποχρώσεις, πήραν ελιτίστικη στάση απέναντι στη ζωή και εκδήλωσαν εχθρότητα προς ό,τι πειραματικό, ταυτίζοντάς το με την κοινωνική ανατροπή και τον Κομμουνισμό! Είναι χαρακτηριστικό για την περίοδο εκείνη (1931), ένα ανώνυμο σχόλιο της εφημερίδας Australian Quarterly, όπου ταυτιζόταν η οικονομική κρίση με τον καλλιτεχνικό μοντερνισμό και ως θεραπεία, προτεινόταν η αποφυγή της απεικόνισης της φτώχειας προς όφελος μιας ήρεμης και χαρούμενης τοπιογραφίας (!)... Γενικά κατά τον μεσοπόλεμο η αστική τάξη, μετέθετε το πρόβλημα του ατομικισμού από τις δικές της ευθύνες στην εργατική τάξη, και ταύτιζε τον καλλιτεχνικό μοντερνισμό με τον Μπολσεβικισμό. Γι' αυτό και οι ιθύνοντες στις αυστραλιανές πινακοθήκες και το Λογοτεχνικό Ταμείο, χρηματοδοτούσαν μόνον έργα των οποίων τα συντηρητικά πρότυπα έρχονταν απ' ευθείας από την Αγγλία.

Ο Αλέκος Δούκας φθάνοντας στην Αυστραλία το 1927, έπεσε μέσα σε μια τέτοια περιπέυσα κοινωνική ατμόσφαιρα, έντονα συντηρητική στις τέχνες και τα γράμματα. Ο ίδιος, 27 χρονών άνδρας, θα είναι φορέας –όπως έχει ήδη αναφερθεί– της ευρωπαϊκής αποικιακής ιδεολογίας, της ανωτερότητας του λευκού έναντι του μαύρου. Της ανωτερότητας –ιδιαίτερα– του βρετανικού πολιτισμού, που τον σύγκρινε με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Στα γράμματά του προς τον αδελφό του Στρατή που στέλνει από την Αυστραλία τον πρώτο εκείνο καιρό, όπως επισπ-

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μικελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

Τα μικρά κείμενα και τα ποιήματα που έγραψε μεταξύ 1927 – 1929, κατά την ανάπαυλά του από τη σκληρή δουλειά της υπαίθρου ως εποχιακός εργάτης στις φάρμες και ως υπάλληλος στα «Καφέ» των συμπατριωτών του, σε περιοχές όπως το Shepparton, Bendigo, Mildura και Baradine, δεν αποδίδουν ρεαλιστικά τη ζωή και την περιπέυσα κοινωνική πραγματικότητα.

Στιγμιότυπο από την ζωή στην Αυστραλία κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης του 1929

μαίνει ο Αλεξίου, κριτικάρει τους Έλληνες συμπατριώτες του «πως κλαψουρίζουν ότι δεν υπάρχουν δουλειές, ενώ κάθονται και παίζουν χαρτιά και τυχερά παιχνίδια στα καφενεία». Ο ίδιος ονειρεύεται να αποκτήσει μια φάρμα και να κάνει τη ζωή της υπαίθρου, αλλά παρά τη σκληρή δουλειά, το όνειρό του δεν θα εκπληρωθεί ποτέ. Ο νεαρός διανοούμενος δεν είναι ακόμα σε θέση να κάνει το συσχετισμό μεταξύ της ιδεολογίας και της οικονομικής λειτουργίας, μέσα στο κοινωνικό σύστημα που θαυμάζει. Την εποχή εκείνη οι αστικές κοινωνίες δεν είχαν ακόμα δημιουργήσει την ιδεολογία της ισότητας πόσο μάλλον την ίδια την ισότητα.

Τα μικρά κείμενα και τα ποιήματα που έγραψε μεταξύ 1927 – 1929, κατά την ανάπαυλά του από τη σκληρή δουλειά της υπαίθρου ως εποχιακός εργάτης στις φάρμες και ως υπάλληλος στα «Καφέ» των συμπατριωτών του, σε περιοχές όπως το Shepparton, Bendigo, Mildura και Baradine, δεν αποδίδουν ρεαλιστικά τη ζωή και την περιπέυσα κοινωνική πραγματικότητα. Συνέχιζαν να τον ταλαιπωρούν τα κατάλοιπα των προβληματικών σχέσεων που είχε με το γονικό περιβάλλον ως παιδί. Σε ένα όνειρο που περιγράφει σε γράμμα προς τον αδελφό του Στρατή, ο πεθαμένος πατέρας τον φι-

λάει με πάθος στο στόμα ενώ εκείνος προσπαθεί να αγκαλιάσει τη μητέρα, η οποία μεταμορφώνεται σε ένα μπουκέτο λουλούδια. Σε ένα ποίημα που γράφει εκείνη την περίοδο με τον τίτλο «Στη Μητέρα μου» –όπως αναφέρει ο Αλεξίου– «ικετεύει την μητέρα να τον αγκαλιάσει για να τον βοηθήσει έτσι να επανακτήσει την παιδική του αθωότητα». Η μητέρα στο όνειρο, όσο και στο ποίημα, εμφανίζεται να μην αποδέχεται την ιδιαιτερότητα του παιδιού της, ενώ η δυσaréσκειά της θα συνοδεύει τον νέο όσο μακριά κι' αν ταξιδέψει. Την ίδια περίοδο έγραψε Το Τζάκι και τη Σταγόνα, όπως και το Ίδη-Κατοομβα (Κατούμπα), όπου δύο βουνά, το ένα της Μικράς Ασίας και το άλλο της Αυστραλίας, προτρέπονται να ενωθούν σε σφιχταγκάλισμα, ζωντανεύοντας την ανθρώπινη επιθυμία για ενότητα και επιβίωση, μέσα στις νέες συνθήκες της μετανάστευσης. Το «σφιχταγκάλισμα» προβάλλει την αποικιακή ιδεολογία της ανωτερότητας του λευκού. Όπως το βουνό Ίδη τραγούδησε τα κατορθώματα των αρχαίων, προτρέπεται και η «Κατοομβα», να τραγουδήσει τα κατορθώματα της λευκής «όμορφης...ράτσας» που ήρθε «για να... «συντροφέψει» την Αυστραλία «παντοτινά».

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή